



TÜRKİYE EKONOMİSİ

IKT402U



KISA ÖZET

Bölüm 1- Türkiye Ekonomisinin Temel Özellikleri ve Dünya Ekonomisindeki Yeri

TÜRKİYE’NİN COĞRAFI KONUMU VE DOĞAL KAYNAKLARI

Türkiye’nin Yüzölçümü ve Coğrafi Konumu

Türkiye’nin yüzölçümü 783.577 km², izdüşüm alanı ise 779.452 km²’dir. Göller ve adalar da yüzölçümüne dâhil edildiğinde, toplam yüzölçümü 814.578 km²’ye yükselmektedir. Türkiye yüzölçümü bakımından dünyanın 37’nci ülkesidir. Genel olarak bakıldığında Türkiye coğrafyasının yarıdan fazlası dağlarla ve engebeli arazilerle kaplıdır. Bunlara bağlı olarak Türkiye’nin ortalama yükseltisi

(1.132 m) oldukça fazladır. Türkiye coğrafi olarak Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerde; Asya ile Avrupa’yı birbirinden ayıran iki önemli deniz boğazının üzerindedir. Türkiye’nin konumu yaklaşık 35°-42° kuzey paralelleri (enlemleri) ile 25°-44° doğu meridyenleri (boylamları) arasındadır.

Coğrafi Bölgeler, İklim ve Ekonomik Faaliyetler

Türkiye coğrafi olarak 7 bölgeye (*Marmara, Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu*) ve idari açıdan 81 vilayete (il) ayrılmıştır. Türkiye iklimsel olarak yarı kurak bir iklim özelliğine sahiptir. Kuzeyde her mevsim yağışlı olan *Karadeniz iklimi*, güneyde yazları kurak ve çok sıcak, kışlar ise ılık ve yağışlı olan *Akdeniz iklimi* görülür. İç bölgelerde (İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu’nun büyük bir kısmında) karasal iklim görülür. Az yağış alan bu bölgelerde yıllık ve günlük sıcaklık farkları çok olup, özellikle İç ve Doğu Anadolu’da kışlar uzun ve soğuktur.

Madenler

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına göre, dünya genelinde ticareti yapılan 90 çeşit madenden sadece 13’ünün varlığı Türkiye’de henüz tespit edilememiştir. Türkiye, 27 çeşit maden bakımından yetersiz kaynaklara sahip olmasına karşılık, 50 çeşit maden açısından zengin ya da çok zengin kabul edilmektedir. Türkiye dünyada toplam maden üretiminde 28’inci, üretilen maden çeşitliliği açısından da 10’uncu sırada yer almaktadır.

Türkiye yakıt madenlerinde dışa bağımlı olmasına karşın, başta bor olmak üzere trona, bentonit, mermer, feldspat, manyezit, alçıtaşı, pomza, perlit, stronsiyum ve kalsit gibi madenlerde dünyanın sayılı ülkeleri arasındadır.

1

Bor Rezervleri ve Dış Ticareti

Dünyada 8 ülkede bulunan bor rezervinin yaklaşık %73’ü Türkiye’dedir. Türkiye’deki başlıca bor yatakları Eskişehir-Kırka, Kütahya-Emet, Bursa-Kestelek ve Balıkesir-Bigadiç’te bulunmaktadır. Bor ve kimyasal bor bileşikleri 500’e yakın alanda kullanılan stratejik bir üründür. 2000 yılında 215 milyon dolar olan bor ihracatı, 2017 yılında 880 milyon dolara yükselmiştir.

Su Kaynakları

Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili olmasına karşılık deniz ürünleri ve deniz taşımacılığından yeterince faydalanamamaktadır. Aynı şekilde akarsular açısından sahip olunan zenginlik nehir taşımacılığına yansımamaktadır. Nehirlerin düzensiz akışları ve eğimlerinin fazla olması gibi nedenlerle akarsularda taşımacılık yapılamamaktadır. Buna karşılık **akarsular kuvvetli eğimleri ve gömük yataklarıyla büyük bir hidroelektrik potansiyeline sahiptirler. Türkiye, kullanılabilir su açısından zengin bir ülke değil, aksine su azlığı yaşayan bir ülkedir.**

NÜFUS VE DEMOGRAFİK GÖSTERGELERDE GELİŞMELER

Nüfusun Türkiye Ekonomisi Açısından Önemi

Nüfus, ülkenin emek (işgücü) arzının belirleyicisidir. Ayrıca, nüfus toplam tüketimi ve asker sayısını da belirlemektedir. Nüfus artışı sermaye birikimi, işgücü ve istihdam düzeyi, doğal kaynaklar, teknolojik gelişme, millî gelir, kamu harcamaları, konut talebi, beslenme, iç göç ve kentleşme (şehirleşme) gibi pek çok ekonomik ve sosyal değişkeni etkilemektedir. Yüksek nüfus artış hızına sahip ülkelerde, nüfus artış hızı ülke ekonomisinin yıllık net büyümesini (brüt ekonomik büyüme hızı – nüfus artış hızı) etkilemektedir. Bu nedenle ülke ekonomisinin yıllık büyüme hızının nüfus artış hızının üzerinde olması arzulanır.

Hızlı nüfus artışı, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, sınırlı kaynakların önemli bir kısmı **demografik yatırımlar** için harcanması demektir. Artan nüfusa bağlı olarak eğitim ve sağlık harcamalarına daha fazla ihtiyaç duyulur, konut talebi artar ve hızlı bir şehirleşme yaşanır.

Nüfus Sayımları

Nüfus sayımı ülke içinde yaşayan nüfusu doğru bir şekilde tespit edebilmek için yapılmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunda Nüfus Sayımı ve Amaçları

Cumhuriyetten önce Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk nüfus sayımı II. Mahmut döneminde 1830-1831 arasında yapılmıştır. Bu sayımda sadece erkek nüfus sayılmıştır. Bu nüfus sayımında amaç, devletin asker potansiyeli ve vergi kaynaklarını tespit etmektir. Bir diğer amaç ise ülkede yaşayan Müslüman ve Müslüman olmayan (gayrimüslim) nüfusu belirlemektir.

Osmanlıda modern anlamda ilk nüfus sayımı ise 1882-1890 döneminde gerçekleştirilmiştir. Osmanlıda son nüfus sayımı ise 1903-1907 yılları arasında yapılmıştır. Son nüfus sayımında İmparatorluğun toplam nüfusu 20,8 milyon kişidir (Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), 1996).

Cumhuriyet Döneminde Nüfus Sayımları

Cumhuriyet döneminde ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bu sayımda toplam nüfus, yaklaşık 13,7 milyon kişidir. İlk nüfus sayımında kadın nüfusu erkeklerden yaklaşık 400 bin kişi fazladır. Balkan Savaşlarının yanı sıra I. Dünya Savaşı ile Kurtuluş Savaşı'nda verilen kayıplar nedeniyle toplam nüfus içinde erkek nüfusu azaltmıştır.

İkinci nüfus sayımı 1935 yılında yapılmış, 1990 yılına kadar her beş yılda bir yapılan nüfus sayımı, 1990 yılından sonra on yılda bir yapılmaya başlanmıştır. 25 Nisan 2006'da çıkarılan 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) geçilmiştir. ADNKS'ye dayalı ilk nüfus sayımı ise 2007 yılına aittir.

Nüfus Artışında Gelişmeler

Cumhuriyetin ilanından sonra nüfus artışı teşvik edilmiştir. İlk yıllardaki nüfus artışında, doğum oranlarındaki artış kadar eski Osmanlı topraklarından mübadele anlaşmaları ve göçlerle gelenler de etkili olmuştur. **II. Dünya Savaşı'na denk gelen 1940-1945 döneminde ortalama yıllık nüfus artışı hızı binde 10,59 ile Cumhuriyet tarihinin en düşük seviyesine inmiştir.** Nüfus artışı 1955-1960 döneminde nüfus artışı rekor düzeye ulaşmıştır.

Nüfusun Eğitim Özellikleri

1927'de %10'lar düzeyinde olan okuryazarlık oranı 2017'de %97'ye yükselse de hâlâ kadın nüfusun %4,9'u okuryazar değildir. Türkiye'de yaklaşık 11 milyon kişinin okula hiç gitmediği ve/veya zorunlu eğitim süresini tamamlayamadığı görülmektedir. 2,3 milyon kişi ise okuma yazma bilmemekte ve bunların büyük bir bölümünü kadınlar oluşturmaktadır. Buna karşılık nüfusun yaklaşık %13'ü (10.340.326 milyon kişi) yüksekokul ve üstü eğitime sahiptir.

İŞGÜCÜ PİYASASI VE SOSYAL GÜVENLİKTE GELİŞMELER

İşgücü Piyasasına İlişkin Tanımlar ve Gelişmeler

Aktif nüfus, ülke nüfusunun çalışma çağındaki nüfusu için kullanılır ve 15-64 yaş arasındaki bireylerden oluşur. Aktif nüfus (daha geniş tanımla kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus), ülkenin işgücü arzını oluşturur. **İşgücü maliyeti**, işverenin ücretli çalışanlara yaptığı toplam ödemelere (kazanç) ek olarak sosyal güvenlik ödemeleri ve diğer işgücü maliyeti ödemelerini kapsar.

İşsizlik ve İstihdamda Gelişmeler

1970'lerden günümüze Türkiye ekonomisinin karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi işsizliktir. Nispeten daha liberal ekonomi politikalarının izlendiği 1980 yılından günümüze işsizlik oranları %6,5'in altına indirilememiştir. 2002 ile 2008'in ilk yarısındaki dönemde ise hızlı ekonomik büyümeye rağmen, işsizlik oranları genelde çift haneli rakamlarda seyretmiştir. Üretim artışı için yeni işgücü alımı yerine mevcut işgücünün vardiyasının artırılmasının yanı sıra daha yoğun teknoloji ve makine kullanımı işgücü piyasasına olumsuz yansımış ve işsizliği artırmıştır.

Küresel mali krizin etkisiyle 2009 yılında üretimde yaşanan daralma, işsizlik oranını %14 gibi rekor düzeylere çıkarmıştır. Türkiye, küresel mali krizin olumsuz etkilerini azaltmak ve işsizlikle daha etkili mücadele için aktif istihdam politikalarına yönelmiştir. Bu kapsamda işsizlere iş ve meslek danışmanlığı gibi danışmanlık hizmetleri sunma, mesleki eğitim, istihdam yaratanlara ve kendi işini kuranlara parasal destekler ve çeşitli kolaylıklar, işsizlere kamuda geçici ve daimi istihdam, gençlere yönelik çeşitli teşvikler ve engellilere yönelik istihdam tedbirleri alınmıştır.

İşgücüne Katılma ve Bağımlılık Oranlarında Gelişmeler

Türkiye’de işgücüne katılma oranı, gelişmiş ülkelere göre düşüktür. 2017 yılında Türkiye’de İKO %52,8 iken, bu oran AB’de %73, G7’de %74 ve OECD’de %72’dir. Türkiye’de kadınların işgücüne katılımının düşük olması toplam İKO’yu olumsuz etkilemektedir. 2004–2018 (Ağustos) döneminde kadınların işgücüne katılım oranı %23’lerden %35’ler seviyesine çıksa da bu oran gelişmiş ülkelerin (AB-28’de %62,5) oldukça gerisindedir.

Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminde Gelişmeler

Sosyal Güvenliğin Kapsamı

Sosyal güvenliğin temeli, bireylerin yaşamlarında karşılaşılabilecekleri muhtemel risklere karşı önceden tedbir almalarına dayanır. Bireyler yaşamları boyunca kendi iradeleriyle (*analık ve aile sahibi olma*) ya da iradeleri dışında çeşitli mesleki (*iş kazası, meslek hastalığı ve malullük*), fizyolojik (*hastalık, yaşlılık, ölüm* gibi) ve sosyoekonomik (*işsizlik, yoksulluk*) risklerle karşı karşıyadırlar. Bireylerin giderek artan sosyal güvenlik ihtiyaçlarına cevap vermek, onlara insan onuruna yaraşır huzurlu ve mutlu bir yaşam sunmak sosyal refah devletinin temel yükümlülükleri arasındadır.

Sosyal güvenlik kapsamına sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar da girmektedir. *Sosyal hizmetler* daha çok bakıma muhtaç durumdaki bireylere yönelik verilen ve onların onurlu bir yaşam için gerekli tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını kapsamaktadır. **Sosyal yardımlar** ise yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik yardımlardır.

Geçmişten Günümüze Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi

Türkiye Cumhuriyeti’nde sosyal güvenlikle ilgili düzenlemelerin bir kısmının temeli Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanmaktadır. 19.yy’da **Darülaceze** (*düşkünler yurdu*), **Darüşşafaka** (*yoksul, öksüz ve yetimler için okul*) gibi kurumların yanı sıra emeklilik ve yardımlaşma sandıkları kurulmuştur. **Modern anlamda sosyal güvenlik Osmanlı İmparatorluğu’nda Avrupa’ya oranla oldukça geç gelişme göstermiştir.** Tanzimat sonrasında çalışma hayatı ve işçilerle ilgili kanuni düzenlemeler (*Maden Nizamnamesi* (1863), *Dilaver Paşa Nizamnamesi* (1865) ve *Maadin Nizamnamesi* (1869)) ise dar kapsamlı kalmıştır.

Cumhuriyet Dönemi’nde Sosyal Güvenlikle İlgili Düzenlemeler

Cumhuriyet’in ilk yıllarında sosyal güvenlik alanındaki düzenlemeler, Osmanlı’da olduğu gibi dar kapsamlı ve yetersiz kalmıştır. 1921’deki 151 sayılı *Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun* (4. madde) ile kurulan **Amele Birliği**, Cumhuriyet’in kanun ile kurulan ilk sosyal güvenlik kuruluşudur. İlk yıllardaki sandıkların çoğu askerî fabrikalarda, tersanelerde, denizyollarında, maden işletmelerinde vb. kurumlarda çalışan işçiler için kurulmuştur. Söz konusu sandıklar hem kapsadığı kişiler hem de riskler açısından çok dar kapsamlıdır.

II. Dünya Savaşı’ndan sonra çıkarılan 4792 sayılı *İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu* (1945) ile **Cumhuriyet tarihinin ilk geniş kapsamlı sosyal güvenlik kurumu, İşçi Sigortaları Kurumu kurulmuştur.** 1950’de ise 5434 sayılı *Kanun* ile **Emekli Sandığı** kurulmuştur. Emekli Sandığı ile sayıları 11’i bulan emeklilik sandıkları ortadan kaldırılmış, bütün devlet görevlilerinin emeklilik işlemleri de bir çatı altında toplanmıştır. Sosyal güvenlik alanında 1961 Anayasası kabulünün ardından 506 sayılı *Sosyal Sigortalar Kanunu* uyarınca **1965 yılında İşçi Sigortaları Kurumu, Sosyal Sigortalar Kurumu’na (SSK’ya) dönüştürülmüştür.** 506 sayılı *Kanun* ile işçi statüsünde çalışanlarla ilgili düzenlemelerde birlik sağlanmış, işçilerin sosyal güvenlik ile ilgili hakları genişletilmiştir. 1972 yılında 1479 sayılı *Kanun* ile **Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR)** kurulmuştur.

Sosyal Güvenlik ile İlgili Kuruluşların Birleştirilmesi ve Genel Sağlık Sigortası

Farklılıkların giderilmesi, norm birliğinin sağlanması ve sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulması amacıyla **sosyal güvenlik reformu** yapılması gereği ortaya çıkmıştır. 16 Mayıs 2006’da kabul edilen 5502 sayılı *Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu* ile SSK, Emekli Sandığı ve BAĞ-KUR, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) çatısı altında toplanmıştır.

TASARRUF EĞİLİMİ VE BÖLGESEL KALKINMADA GELİŞMELER

Türkiye’de Tasarruf Eğiliminde Gelişmeler

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler kalkınmalarını gerçekleştirebilmek için daha fazla yatırıma dolayısıyla daha fazla tasarrufa ihtiyaç duymaktadırlar.

Tasarruf Niçin Önemlidir?

Ekonominin dışa bağımlılığı artmakta, uzun vadede ülkenin hem ekonomik hem de siyasi bağımsızlığına etki edecek sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

Dönemler İtibarıyla Tasarruf Eğiliminde Gelişmeler

Türkiye’de tasarruf eğilimindeki gelişime dönemsel olarak bakıldığında, 1975-1988 döneminde

Türkiye’de yurt içi tasarrufların GSYH’ya oranı, dalgalı bir seyir izlemekle birlikte genelde arttığı görülmektedir.

1970’lerin ikinci yarısında başlayan ekonomik bunalım sürecinde giderek artan enflasyon oranı, yurt içi tasarrufları negatif etkilemiştir. 1980-1988 döneminde yurt içi tasarruflar ve sabit sermaye yatırımları artmıştır. 1989-2017 döneminde yurt içi tasarruflar/ GSYH oranı azalma eğilimindedir. 1992-2004 döneminde tasarruf oranının azalmasında kamunun negatif tasarrufları etkili olmuştur. 2001 sonrası dönemde tasarruf oranlarının azalmasında özel sektördeki tasarruf eğilimindeki düşüş belirleyici olmuştur. 2000’li yıllara kadar kamu tasarruf açığı özel tasarruf fazlası ile kapatılırken, 2000’li yıllarda durum değişmiş, mali disiplin sayesinde kamu tasarruf açığı azalma eğilimine girmiştir.

Gelir Gruplarına Göre Tasarruf Eğilimi

Türkiye’de gelir ve eğitim düzeyleri ile tasarruf oranları arasında yüksek bir doğrusal ilişki (pozitif korelasyon) olduğu görülmektedir. Türkiye’deki üst gelir gruplarında tasarruf eğiliminin yüksek iken, en düşük gelir grubunda ise negatif tasarruf söz konusudur.

Tasarruf Eğilimini Etkileyen Faktörler

Türkiye ekonomik ve sosyal kalkınmasını gerçekleştirebilmek için daha fazla yatırıma dolayısıyla daha fazla tasarrufa ihtiyaç duymaktadır. **Türkiye’de tasarruf oranlarına baktığımızda, tasarruf eğilimimizin orta-yüksek gelirli ülkelerin tasarruf oranlarının altında olduğu anlaşılmaktadır.**

Tasarrufların Artırılmasına Yönelik Tedbirler

Son dönemde Türkiye’de tasarruf açığını azaltmak için bireysel emeklilikte %25 devlet katkısının getirilmesi, işverenlerin çalışanları için yaptığı emeklilik katkısına teşvik getirilmesi, çalışanların işverenleri aracılığıyla bireysel emeklilik sistemine otomatik olarak katılması, tasarruf bilincini artırmaya yönelik çeşitli kampanyalar, kredi kartı limitlerine ve taksitlerine sınırlama getirilmesi gibi birçok önlem alınmıştır. Yurt içi tasarrufları artırmaya yönelik tedbirlerle birlikte tasarruf oranı nispeten artsa da yatırım oranı da arttığı için yurt dışı tasarruflara olan ihtiyaç devam etmektedir.

Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikaları

Türkiye’de bölgesel kalkınmaya (gelişmeye) yönelik politikalar planlı kalkınma dönemi ile başlamıştır. **1960 sonrasında bölgesel kalkınma (gelişme) politikasının amacı, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltarak ekonomik kalkınmayı hızlandırmak olmuştur. 1963-1982 döneminde DPT’nin hazırladığı kalkınma planlarında bölgesel kalkınma için ilk önce altyapının geliştirilmesine ağırlık verilmiştir. 2000 yılına kadar olan dönemde yerel aktörler bölgesel kalkınma planlamasının dışında kalmıştır.**

Türkiye’de Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları

Türkiye’de bölgeler arasında kişi başına gelir, işsizlik oranları, nüfus artış hızı, net göç hızı, bebek ölüm oranları, doğumda anne ölüm oranları, üniversite sayıları, kişi başına düşen uzman hekim ve hemşire sayıları gibi birçok ekonomik, sosyal, demografik ve sağlıkla ilgili değişkende önemli farklılıklar mevcuttur.

Tarımın bölgesel GSKD’ye en fazla katkı sağladığı ilk üç bölge sırasıyla Ağrı, Kırıkkale ve Konya’dır. Tarımın bölgesel gayri safi katma değere en az katkı sağladığı bölge ise İstanbul’dur. Sanayi sektörünün bölgesel GSKD’ye en fazla katkı sağladığı ilk üç bölge Tekirdağ, Kocaeli ve Bursa, sanayinin bölgesel katma değerde en düşük paya sahip olduğu bölge ise Ağrı’dır. Hizmetler sektörünün bölgesel GSKD’de en fazla paya sahip olduğu bölgeler Antalya, İstanbul ve Ankara’dır. Hizmetler sektörünün bölgesel GSKD’de en düşük paya sahip olduğu bölge ise Tekirdağ’dır. Sektörlerin istihdama katkısı açısından bakıldığında tarımın istihdama en fazla katkı yaptığı ilk beş bölge Ağrı, Kastamonu, Trabzon, Van, Erzurum ve Samsun şeklindedir.

DÜNYA EKONOMİSİNDE TÜRKİYE’NİN YERİ

Türkiye, IMF’nin 2017 yılı verilerine göre, cari fiyatlarla, 851,5 milyar dolar GSYH büyüklüğü ile dünyanın 18’inci büyük ekonomisidir.

İnsani Gelişme Endeksi ve Türkiye

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1990 yılından bu yana yıllık hazırlanan **İnsani Gelişme Raporu**'nda, ülkelerin "*İnsani Gelişmişlik Endeksi (İGE)*" değerleri yayımlanmaktadır. UNDP raporlarında ülkelerin insani gelişmişlik düzeylerini **uzun ve sağlıklı yaşam, eğitim** (bilgi) ve **gelir** (insanca yaşamaya imkân veren) boyutlarına göre değerlendirmektedir.

Küresel Rekabetçilik Endeksi ve Türkiye

Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) yayımlamış olduğu küresel rekabetçilik endeksi sıralamasında (2018) 140 ekonomi arasında 61'inci sıradadır. İlk üç ülke ABD, Singapur ve Almanya şeklindedir. Türkiye küresel rekabetçilik endeksinde dünya ortalamasının üstündedir.

Bazı Uluslararası Endekslerde Türkiye

Türkiye politik, ekonomik ve düzenleyici (regülasyon) değişikliklerden doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının nasıl etkilendiğini gösteren doğrudan yabancı yatırım güven endeksi (2015) sıralamasında 22'nci sırada yer almıştır. 2018 yılında Doğrudan Yatırım Güven Endeksi'nde ilk üç sırayı ABD, Kanada ve Almanya almıştır. Türkiye 2016 ve 2017 yıllarındaki raporlarda ilk 25 ülke arasına girememiştir.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız



<https://www.kolaysinavlar.com/turkiye-ekonomisi-ady212u?search=%C4%B0KT402U>